

JRC SCIENCE FOR POLICY REPORT

Доклад за отделната държава, 2017: България

*Поредица доклади за
страните на
Обсерваторията за
научни изследвания и
ИНОВАЦИИ*

Тодорова, А.
Славчева, М.

2018

Резюме

Растежът на реалния БВП през 2017 г. в България достига 3,8 %, което се базира основно на инвестициите и потреблението. Според зимната прогноза на ЕК растежът на БВП ще остане стабилен на равнища от 3,7 % през 2018 г. и 3,5 % през 2019 г. Основният двигател на растежа ще продължи да бъде силното вътрешно търсене, докато приносът на външния сектор се очаква да стане положителен едва през 2019 г.¹ Средствата от ЕС се очаква да доведат до допълнително стимулиране на публичните инвестиции през 2018 г., тъй като се предвижда ускоряване на усвояването на средства от програмния период 2014-2020 г. Увеличението на заплатите следва да продължи да насърчава частното потребление.

Основните пречки за растежа, особено този на частните инвестиции, са ограниченият приток на преки чуждестранни инвестиции (ПЧИ) и високото равнище на корпоративна задлъжнялост, като се очаква и двете да продължават като тенденции и през следващите години. Тези явления са допълнително повлияни от негативни фактори на пазара на труда, а именно висок дял на дълготрайната безработица от общата безработица и висок процент на икономическа неактивност, ограничено включване на младите хора на пазара на труда и недостиг на умения, както и несъответствия между търсените и предлаганите умения.

България попада в категорията „скромен иноватор“ от Иновационното табло на Съюза (IUS) за 2017 г.², следвана в рамките на ЕС само от Румъния. Според Глобалния иновационен индекс 2017 г.³ България се нарежда на 36^{-то} място, след 38^{-то} място през 2016 г. Относително силните страни на системата за иновации са по показателите „Интелектуални активи“, „Въздействие на заетостта“ и „Човешки ресурси“. Относително слабите страни са при „Иноватори“, „Финанси и подкрепа“ и „Привлекателни научно-изследователски системи“. Финансирането се доближава до 1 % от БВП през 2015 г. (брутни вътрешни разходи за НИРД = 0,96 %), най-вече поради увеличаването на частните разходи за НИРД (разходи на предприятията за НИРД = 0,70 %). Независимо от това, през 2016 г. процентите се понижават съответно до 0,78 % и 0,57 %, което показва, че тенденцията към увеличаване не е стабилна и все още е необходима политическа воля. Общото равнище на финансиране е под целта от 1,5 % от БВП, т.е. публичните разходи трябва да нараснат значително до 2020 г.

Предизвикателства пред прилагането на политиките в областта на научните изследвания и иновациите (НИИ) в България

Полагане на целенасочени усилия за изграждане на капацитет. Забавянето на изпълнението на политиките и бюджетните разходи води до усещане за липса на финансова подкрепа за цялата система на НИРД и иновациите. Това, което е изключително необходимо, е ускоряването на изпълнението на проектите за бенефициентите в публичния сектор и предоставянето на институционална подкрепа както за публичния, така и за частния сектор, що се отнася до участието в програмите на равнище ЕС, особено в „Хоризонт 2020“. Очаква се новата Изпълнителна агенция Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, създадена на 18 октомври 2017 г., да допринесе за по-доброто функциониране на системата.

Насочване на реформите към стимули за качество и високи постижения. Налице е бавен напредък при повишаването на привлекателността на националната система на НИРД и иновациите за учените и изследователите от България и от целия свят. Предприетите диференциация на ВУ и промени в модела на финансиране на публичните научно-изследователски организации (ПНО) представляват положително

¹ Европейска икономическа прогноза — зима 2018 г.

² http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_en

³ http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2017.pdf

развитие в тази посока. Тази диференциация обаче трябва да бъде допълнително подобрена, така че извършващите научни изследвания университети и други ПНО да бъдат възнаградени за постигнати резултати в областта на НИРД, докато останалите университети и колежи да се финансират за обучение и принос свързан с пазара на труда, включително и за обучение на работещите. Центровете за върхови постижения и центровете за компетентност, чието изграждане предстои през 2018 г., могат да играят ключова роля в този процес.

Използване на интелигентната специализация, научно-изследователските инфраструктури по ESFRI и другите инициативи на равнище ЕС. Съществува необходимост от значителна допълнителна подкрепа за интегрирането и европеизирането на българските наука, научни изследвания и иновации. Недостатъците на системата досега произтичат както от недостатъчните национални публични ресурси, разпределени за НИИ, така и от слабото национално участие и частичните успехи на националните участници в рамковите програми на ЕС и в други инициативи. Въпреки че оценката за въздействието на участието на България в RIS3 и Европейския стратегически форум за научноизследователски инфраструктури (ESFRI) в момента не може да бъде подкрепена с количествени доказателства, става ясно, че е налице подобряване на координацията и сътрудничеството по три важни начина: между различните нива на управление, както и между административните звена; между правителството, предприятията, образователните и научно-изследователските институции, и гражданите; и между участниците на национално равнище и на равнище ЕС. Председателството на ЕС на България през 2018 г., в рамките на Тройката с Естония и Австрия, предоставя допълнителен стимул за увеличаване на видимостта в ЕС на българската система на НИРД и иновациите.

Основни моменти в развитието на НИИ през 2017 г.

- [Картографиране на научно-изследователските инфраструктури и оборудването за научни изследвания в България](#): През 2017 г. картографирането на научно-изследователските инфраструктури и оборудването за научни изследвания в България идентифицира водещите 161 научно-изследователски инфраструктури, съоръжения и оборудване във: физически науки, материалознание и инженерство (57); медицински и агро-биологични науки (61); обществени и хуманитарни науки (29); и електронна инфраструктура за мулти-дисциплинарни изследвания (14).
- [Национална пътна карта за научна инфраструктура \(2017-2023 г.\) \(актуализация\)](#): Въз основа на картографирането и в съответствие с процеса на ESFRI на ниво ЕС, актуализираната пътна карта е одобрена с Решение 354/29.06.2017 на Министерския съвет.
- [Национална стратегия за развитие на научните изследвания 2017-2030 г. „По-добра наука за по-добра България“](#): След консултации със съответните заинтересовани страни на национално и регионално равнище бе разработена дългосрочна визия за науката и НИРД. Стратегията обхваща приоритетни теми, комбинация от институционално финансиране и финансиране, основано на резултатите, инфраструктура, международни партньорства, както и мерки за подобряване на човешките ресурси. Стратегията, одобрена от Парламента през юни 2017 г., е придружена от многогодишна финансова рамка, която съчетава ресурси от ЕС и национални средства.
- [Стратегия за интелигентна специализация \(актуализация\)](#): Иновационната стратегия за интелигентна специализация (2014-2020 г.), е актуализирана с Решение 384/13.07.2017 на Министерския съвет, с оглед отразяване на новите стратегически промени и резултатите от непрекъснатия процес на предприемаческо откривателство (EDP).

Интелигентна специализация

В Иновационната стратегия за интелигентна специализация за 2014-2020 г.⁴ до 2020 г. за България се предвижда качествен скок в развитието на иновациите. Тази визия е изразена от практическа гледна точка в следната стратегическа цел: до 2020 г. България да премине от групата на „скромните иноватори“ към групата на „умерените иноватори“ чрез съсредоточаване върху „интелигентни“ тематични области (ИКТ, мехатроника и чисти технологии, индустрия за здравословен живот и биотехнологии и културни и творчески индустрии)⁵, както и чрез хоризонтална подкрепа за подобряване на ефикасното използване на ресурси и прилагане на ИКТ в промишлеността (Програма на ЕС в областта на цифровите технологии⁶). Съгласно плана за действие относно RIS3 в периода април-юни 2017 г. бяха организирани допълнителни мероприятия по EDP: две регионални обсъждания във всеки регион на ниво NUTS II и четири тематични мероприятия с участието на заинтересовани страни, с акцент върху приоритетни теми.

След приемането от Министерския съвет на Националната пътна карта за научна инфраструктура (2017-2023 г.) и на актуализираната Иновационна стратегия за интелигентна специализация на България, съответно на 28 юни 2017 г. и на 12 юли 2017 г., Комисията оцени на 31 юли 2017 г. предварителните условия 1.1 (научни изследвания и иновации) и 1.2 (инфраструктура за научни изследвания и иновации) като изпълнени.

⁴ касаещи пряко две оперативни програми — ОП „Иновации и конкурентоспособност“ (ОПИК) и ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ (ОП НОИР) 2014-2020 г., приоритетна ос 1.

⁵ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/guides/smart_spec/strength_innov_bg_en.pdf

⁶ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en>

JRC Mission

As the science and knowledge service of the European Commission, the Joint Research Centre's mission is to support EU policies with independent evidence throughout the whole policy cycle.

EU Science Hub
ec.europa.eu/jrc

@EU_ScienceHub

EU Science Hub - Joint Research Centre

Joint Research Centre

EU Science Hub